

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
másfél íven és az egyleti tagoknak ingyen
küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frttal fizet-
hetnek elő, féléves előfizetés el nem fo-
gadatik.

Pénz- és értékküldemények az
Erdélyi Gazda

kiadó-hivatalához
czimzandók.

A hirdetési díjszabályzatról a kiadó hivatal ád
felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök **Szabó József**; **Dr. Berde Aron**, **Br. Jósika Sámuel**, **Szabó Sámuel**, **Vörös Sándor**.

Tartalom: A VII-ik tenyészállatkiállítás. — Egyet s más a fü- és herefélék kaszálásáról. — A ló betanítása — A sertés-orbáncz. — Ajánlható-e a lóhere magnak való termelésénél e czélra az első kaszálást felhasználni? — Hogyan üzzük el a vakondot a kerti ágyakról. — A csont felhasználása — Fanyar fehér bor. — Üveggolyók kisebb boroshordók feltöltögetéséhez. — Tyuktenyésztés szabályai. — A tojásfehérjét vagy a gelatint ajánlatosabb vörös borok derítésére használni? — Pályázat erdősítési jutalmakra. — Kolozs-Monostori m. kir. gazdasági tanintézet pályázati hirdetménye. — „Erdélyi gazda” hirdetési díjszabálya. — Piaczi árak. — Hirdetések. —

A VII-ik tenyészállatkiállítás.

Állattenyésztőink tájékoztatására örömmel közöljük az állatkiállítási szakosztály rendező bizottságának a múlt hó 23-án tartott ülésében hozott ama határozatát, hogy a tenyészállatkiállítást az idén meg fogja tartani; a kiállítás helye Kolozsvár, ideje augusztus 30, szeptember 2. —

Egyet s más a fü- és herefélék kaszálásáról.

A gazdasági teendők egyik igen fontos mozzanata a szénakészítés. Sajnos, nálunk még sok helyen azon fáradsanak a gazdák, hogy minél nagyobb mennyiségben állítsák elő a szénát; nem lévén tekintettel annak minőségére. Azért hallani oly gyakran panaszt, hogy fogy a sok abrak, erőtakarmány és még sem látszik meg az állaton; igen ám, mert rossz minőségű és kevés tápértékkel bíró szénát etetünk. Pedig a jó széna és általán a jó szálás takarmány van hivatva az alapot megadni, mikor azután kevesebb erőtakarmánnyal is nagyobb eredményeket érhetünk el.

Hogy oly sok helyen rossz minőségű szénát takarítanak be, annak oka főképp az okszerítlen szénakészítésben keresendő. Rendesen nem akkor takarítanak, midőn a réti füvek teljes erőben állanak, hanem legtöbbször későn.

Okul adván, hogy a fiatal korban kaszált széna szárításkor igen összeaszik, míg a későbbben kaszált, amellet, hogy nagyobb hozamot ad, még sok alj-füvet is tartalmaz.

Továbbá felhozzák, hogy az érett fü kaszálása alkalmával a magvak lehullva, új pázsitot létesítenek.

Nagyon hibásan érvelnek a késői kaszálás barátai, mert így járva el, a mit nyernek a réven, vesznek a vámon. Ugyanis a mi a nagyobb hozamot illeti, az csak látszólagos és pillanatnyi nyereség, mert először is az érett füben sok a füst és így természetesen kevesebb az emésztenő rész, továbbá a tápláló cukor a kevésbé tápláló keményítővé változik, végre pedig a növény más anyagai is az emészthetőségre és izletességre semmi esetre sem kedvező átalakuláson mennek keresztül.

Az sem fogadható el, hogy a lehullott mag felujtana a pázsitot, mert kellő zárttság mellett a lehullott magnak csak csekély %-a jut kifejlődésre; de erre jó réten szükség sincsen, mert elvégzik a felujtást a gyöksarjak és mellék-rügyek, melyek korai kaszálás mellett igen jól fejlődnek, míg a késői kaszálás csak gyengíti a sarjképességet. Tekintetbe kell még venni, hogy igen sok fűféle a magérés után elhal és így a pázsit folyton ritkul, a moha és gyomok nagyon elhatalmasodnak.

Általában azt mondhatjuk, hogy a réti füvek akkor kaszálандók, midőn azoknak nagyobb része, különösen a felfüvek virágzásban állanak.

A herefűfélék akkor kaszálандók, mikor a virágbimbóknak fele kinyílt. Kísérletek szerint a herefű 8 nappal a virágzás után 20%-al kevesebb tápértékkel bír, mint 8 nappal a virágzás teljes beállta előtt.

Savanyu, hideg talaju réteknél a kaszálással nem kell sietnünk, mert ezeken ugyis csak egyszer kaszálhatunk és a hideg talajon az értékes alj-füvek csak annak átmelegedése után fejlődnek, míg ilyenkor a sás és szittyófélék már megértek.

Igen fontos még a kaszálásra magára is figyelni, mert hanyag és rossz kaszálással az évek folyamán a legjobb ré-

tet is tönkre tehetjük. A jó kaszálás után, tiszta, legfeljebb 1,5–2 cm. magas tarló marad, nagyon mély kaszálás a sarj és gyökshajtásokat rongálja meg, magas tarló pedig a hozamot kevesbiti.

Ugy a széna, mint herefűfélék szárításánál gyakori hiba, hogy nagyon is kiszáritják azokat és emiatt a boglyázásnál és hordásnál a legértékesebb részek, a levelek leperregnek; másrészt pedig az igen száraz széna dugulást idéz elő az állatnál. A herefűféléket ne sokat forgassuk, hanem félig száraz állapotban laza boglyákba, vagy ha lehet, ágasokra rakjuk és itt várjuk meg a teljes kiszáradást. Ez utóbbi, t. i. az ágasokra rakás költséges eljárás, de igen előnyös.

Kolozs-Monostor.

Szántó Ákos.

A ló betanítása.

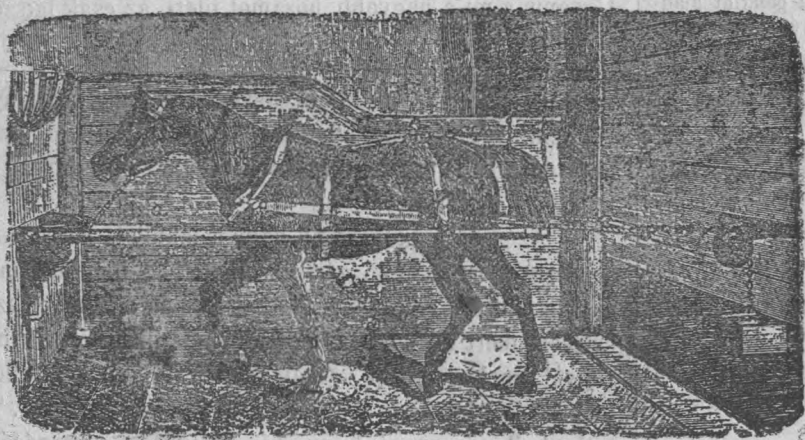
Megjegyezvén, hogy még az oly lovat is, mely hámban van hivatva szolgálni, szükséges előbb egy bizonyos fokig nyereg alá betanítani — lássuk a szekeres- és illetőleg hintósló tanítására vonatkozó főbb teendőket.

A nyereg alatt vagy szabadjában lépni, ügetni, fordulni és hátrálni már tudó lónál első feladat a kumethez és

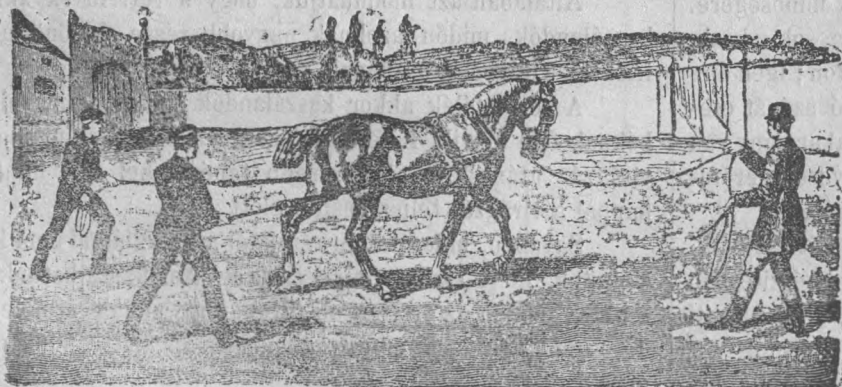
hámbhoz való szoktatás. Ez legcélszerűbben az istállóban, ezen szerszámok feltevése által eszközölhető. Második feladat az ily lovat a szekér zörgéséhez, a kumet vagy szügyellő töréséhez megszoktatni s a huzásra, szekér előtti fordulásra, hátrálásra, indításra és megállásra betanítani. Oly csikó, a mely talán anya mellett a szekér előtt már többször járt, a kocsizörgést semmibe se veszi. Az a csikó ellenben, a mely így nem járt, a szekérezörgéstől többnyire fél s ha minden előkészület nélkül eléakasztatik, első dolga a zörgést halva kirugni, felágaskodni és elragadni. Ha a tapasztalatlan lónak a zörgés veszélytelensége valami módon tudtára adatott, vagyis ha azt már megszokta, még hátra van a szerszám töréséhez való szoktatás. A tapasztalás erre nézve azt bizonyítja, hogy még az oly lovak is, melyek a hámot, kumetet, magukon már jól türik, szekér elé fogva: abba beledülni vagyis húzni kevés hajlandóságot mutatnak, sőt egyesek belé-belé ugorva, embert, szekért és szerszámot nagy mértékben veszélyeztetnek.

A szerszám kikerülhetlen nyomásához megszoktatni s illetőleg a huzásra a lovat megtanítani több módon lehet. A jobb és gyakorlatibb módok közül felemlítjük az istállóban, az állásban való tanítást, melyet 1. és azon tanítási módot, melyet 2. ábránk érzéket. Az előbbi ábra a zabolóhoz kötött s teljesen felszerszámozott lovat abban a pillanatban tünteti fel, a melyben az istrángokkal összekötöttségben álló kiséfára erősített súlyt, (pl. 25 kilót) a zabolóhoz enni igyekezve, maga után vonja. E kényszer-munkát néhányszor a lóra erőszakolva, annak szügye és válla a szerszám-töréshez hozzá szokik, a mint látjuk, a terüzhúzáshoz is megtörődik. Másik ábránkhoz bővebb magyarázat nem igen szükséges. Mint látjuk, a felszerszámozott lovat egy ember járszalagon vezeti, két más ember pedig a két istrángba kapaszkodva, azon súlyt képviseli, melyét hivatva van a ló maga után vonszolni s így a terüviselést és szerszámnyomást megszokni s illetőleg a huzást megtanulni. Ez utóbbi mód mindenestre körülményesebb, de aztán sokkal praktikusabb is, először azért, mert az istrángok kisebb-nagyobb terhelése a tartó ember hatalmában van. másodsor azért, mert ez esetben a ló mozog is, emellett még megállásra, indításra, fordulásra s hátrálásra is egyidejűleg igen könnyen betanítható, úgy hogy az ilyen módon iskolázott ló aztán kocsni elé fogva, több bajt nem igen okoz.

Közönségesebb szekeres lovakat mint ismsretes, „tanító mester“ t. i. egy öregebb, már kitanult ló mellett és lógon is szoktak tanítani. Erre nézve Tormay a következőleg ír:

1. ábra.

2. ábra.

„Csendes, jól indító, engedelmes lovunk ha van, akkor ezzel a csikót azonnal rud mellé fogjuk. A befogást, ha teljesen végeztette a gazda, maga egy kellő hosszúságu ostorral a bakra ül és mihelyt a csikó istrángjait felvetették, indít, ostorával biztatván csikóját a menésre. Az ostorrali biztatásnál arra ügyeljünk, hogy ne farát üssük a csikónak, hanem marját, mert ha farát ütjük, hamar megtanulhat rugni.

Az első befogásnál az indítás után a csikó egyideig ugrálni fog, de többnyire, ha egy darabig ment, megcsendesül; olyan helyen, hol nagy kört csinálhatunk, visszafordulánk, de arra ügyelendő, hogy mindig az öregelő felé eszközöljük a fordítást.

Ezen eljárást ismételjük, míg a csikó hámba nem válik, azaz míg be nem tanul!

A lógon való tanításra nézve pedig ezeket mondja:

„Ennél először is arra kell ügyelni, hogy az első befogás ne göröngyös országuton, hanem valami sima helyen eszközöltessék. Az eljárás következő. A lógót felkapcsoljuk, a két tanító lovat befogjuk és ekkor vezetjük ki a felszerszámozott csikót, ezt hozzá kötvén a lóhoz. Minden zabolakarikába egy külön gyeplőszárat csatolunk, a belső istrángot felvetjük, a külsőre egy pótistrángot hurkolunk.

A rud mellett levő lovakat mással hajtadjuk, a csikó két gyeplő-ágát a gazda vegye balkezébe, könnyedén fogván azokat, jobb kezébe pedig a külső istrángra kötött pótistrángot vagy kötelet, ezután induljon. Eleintén a csikó ugrál és szeretne a mellette levő lótol elfordulni; ekkor csendesen közelebb kell a kézben levő istránggal huzni. A tanító lovakat csendes ügetésben engedjük menni s mihelyest azt látjuk, hogy a csikó kissé neki fekszik a hámnak, mindég jobban és jobban meghuzzuk az istrángot, hogy a csikó a szügyén a szerszámot megérezze.

A második befogásnál a fentebbi eljárást ismételjük s ha csikó már egy darabig járt, a külső istrángot is felvetjük és kézbe véve az ostort, huzásra is nógatjuk.

Ha egy ideig lógon folyt a tanítás, be lehet fogni a csikót rud mellé, hol csendes és okszerű bánásmód mellett, hamar teljesen betanul.

Igen ajánlatos különben — különösen az eladásra szánt lovat — a rud mindkét oldalán megszoktatni a huzáshoz; az ily lovat a vásárló szivesebben veszi s jobban meg is fizeti.

A könnyünk más helyén tárgyalt műmozgásokra a lovat betanítani nem a tenyésztő, hanem az idomár feladata; a mely tenyésztő kezéből jól lépni, ügetni, vágatni s ugrani tudó ló kerül ki, az az elismerést teljesen megérdemli; kisebb tenyésztőktől a vásárló rendszeren nem vár többet, mint azt, hogy az áruba bocsátott ló, ha nyerges, lovas alatt lépni, ügetni és vágatni tudjon, ha pedig a ló hámos, nagyon megelégszik a vevő, ha az a szekér vagy kocsis elébe fógva jól indít, jól lép, jól üget, jól fordul, szóval jól huz. A katonaság maga se kíván többet, sőt kevesebbel is megelégszik, ha a ló különben céljainak megfelel.

(„A ló és annak tenyésztése“ Kovácsy—Monostori.)

A sertés-orbáncz.

Sok helyt a szőrféreg-betegségnél sokkal nagyobb kárt okoz a sertéstenyésztő gazdáknak az orbáncz. Mult számban a szőrféreg által előidézett betegséget ösmertetve, most az orbánczról fogunk foglalkozni egyrészt, mert a beállott meleg napokkal kezd ez a nyavalya veszedelmes mérveket ölteni, másrészt pedig, mert a legtöbb gazda félreismeri sertéseinek ezen alattomos ellenségét és így nem is tud védekezni ellene.

Tény ugyanis, hogy a sertés-orbánczot még ma is majdnem mindenütt anthraxnak — lépfenének — tartják, pedig az újabb, teljesen megbízható kutatások bebizonyították teljesen másképségét és a tudósok kétségbe vonják, hogy az anthrax a sertésnél egyáltalán előfordulna. A legújabb állategészségügyi törvény egészen külön fejezetben tárgyalja az orbánczot, ezzel is bizonyítva, mennyire veszedelmes, ragados járvánnyal van dolgunk.

Ösmeretlen, helyesebben félreismert ellenséggel szemben mindig nehezebb a védekezés; ezért tartom szükségesnek az orbánczról kissé behatóbban foglalkozni.

Egy pár héttel ezelőtt napvilágot látott kis füzetből állítom össze a szükséges tudnivalókat: „A sertés-orbáncz és annak oltása; írta Rákos Béla, végzett gazdász és oklevél állatorvos; ára 60 kr. Kassa. Koczányi és Vitéz kör. yvkereskedők bizományja.“ Mindenkinek nyugodt lélekkel ajánlom ezen füzetet, mert minden során meglátszik, hogy személyes tapasztalás alapján beható tárgyismerettel van írva. 60 krajczárért annyi hasznos ösmeretnek juthat a gazda birtokába, hogy megbecsülni is alig lehet. Egyetlen egy helyes intézkedéssel néhány ezer forint kárt háríthat el magától és így semmi sem fizeti ki magát úgy, mint az ilyen könyvek megszerzése.

A sertés-orbáncz fertőző ragados betegség, felléphet szorványosan, de járványszerűleg is. Előidézője egy élődi gomba, mely a megbetegedett, vagy elhullott állatok vérében mindig fellelhető.

Magától a sertés-orbáncz tehát soha nem jön létre és az a sok mindenféle ok, mely a gazdák által a betegség előidézőjének tartatik, végeredményben mind a sertés-orbáncz élődi gombájának az állatokba való jutására vezethető vissza. Minden esetben a fertőzés vagy ragályozás szerepei. Sertéskereskedők, miskarolók, herélők és pásztoremberek egyik helyről a másikra viszik és így terjesztik a betegséget; a nem elég gondnal elásott hullákat a kutyák kikaparják, vagy a cigányok kiássák és szét-hurezolják a fertőző anyagot. Szabad hajtás a gazdasági utakon vagy a tanyán, majoron keresztül, különösen a vásárokról jövő állatoknak a nyájjal való összekeveredése veszélyes és olyan körülmények, melyekre a gazda alig gondol. De lehetnek a gazdaságban fertőzött legelők és egyéb helyek, melyeken az állatok bármikor megkaphatják a bejégséget, mert az orbánczot előidéző gombák a talajban is megtartják betegítő hatásukat. Különösen köny-

nyen megkapja a nyáj a bajt a száradásban levő, de még nedves legelőkön.

Már ezen oknál fogva is nehéz az orbáncz ellen való védekezés és még nehezebbé tétetik azon körülmény által, hogy a sertésekre a patkányoktól és egerektől, valamint a galamboktól is átszarmazhatik a betegség. A sertés felfalja az orbánczban elhullott, vagy pedig beteg patkányokat, egereket vagy az ezek által berondított takarmányt és befertőzi maga magát.

A tisztátalanság igen sok betegségnek és így az orbáncznak is kuforrása lehet. Piszkos olakba könnyen befészkel magát a fertőző anyag és évről-évre pusztítja a nyáját. De nem csak az olak tisztaságára kell ügyelni, hanem arra is, hogy a takarmány és ivóvíz is tiszta és egészséges legyen.

Nagy melegben szokott az orbáncz leginkább uralkodni, azonban kora tavasztól késő őszig bármely hónapban felléphet és meleg istállóban még télen át is pusztíthat. A hideg a betegséget előidéző gombákat nem öli meg, (ha csak nem tart igen hosszú ideig és nem lesz igen nagy) de még is csökkenti életképességüket.

Ösmeretes, hogy az orbáncz főleg a malaczkokat támadja meg. Este még jóízűen ettek és reggelre egy 2—300 darabból álló falkából 10—15 darab már elhullott; az elhullások száma csak pár nap múlva kezd apadni s néha pár napra rá — megtizedelvén a falkát — megszűnik, hogy a betegség később újra még nagyobb mérvben lépjen fel.

A betegség alig tart 6—12 óránál tovább, néha 24—36 óráig és beáll a halál. A betegek az istállóban bágyadt kinézetűek, farkuk lelog; szívesen fekszenek, a mikor az alomszalma közé bujnak; feszülve, vagy a legelőn tántorogva járnak, nem esznek, alig isznak, a bűdös vizeket, rothadó trágyalevet azonban szívesen szürcsölik. Megriasztva tovább tántorognak és rekedten rőfögve újra lehevrednek; majd beáll a hátsó végtagok bénulása, a mikor alig tudnak mozogni és végvonaglóssal kimulnak. A torokaljon, a mellső végtagok között, a hason, a czombok között eleintén halványpiros, később szederjesedő és nagyobbodó foltok mutatkoznak. Azon állatokon, melyek gyorsan mulnak ki, a piros foltok olykor csak a halál pillanatában, vagy azután láthatók. A hideg fülek és végtagok mutatják a lázt, mely néha igen nagy fokú.

Néha hosszabb ideig elhuzódik a betegség, a mikor rendszeren gyógyulást észlelhetünk; ilyenkor a bőrön kiütések, apró hólyagok képződnek, melyek vagy leszáradnak, vagy összefolynak s az alattuk levő bőrdarab üszkösen elhalva leválik.

Bonczoláskor látjuk, hogy a sertés-orbáncz az összes belső szervek gyuladásában mutatkozik és így, mivel hol egyik, hol másik szerv lehet jobban megtámadva, a betegség más-más alakban jelentkezhetik.

A sertés-orbáncz sokkal gyorsabban lefolyó betegség, semhogy a gyógykezeléstől sikert várni lehetne, már csak azért is, mivel mire a gyógyszerek hatásukat kifejtje-

tenék, az állatok többnyire elhullottak. Ennek daczára ajánlható a láz csökkentésére a hideg vízzel való leöntés, fürösztés vagy hideg vizes borogatás. Ha a gyomor és bél gyulladása megkívánja, összehúzó szereket, p. o. Plumbum aceticumot, Cuprum sulfurikumot, vagy ellenkezőleg szorulás esetén hashajtókat, p. o. keserűsót rendelünk. Gondolkodni kell a kellő dietáról; takarmányul adassék hideg ivós lisztből vagy darából, éretlen savanyu gyümölcs; inni pedig friss, tiszta vizet vagy gyengén savanyítottat adjunk és gondoskodjunk hűvös fekhelyről és tiszta alomról.

Legtöbb sikert a helyes óvintézkedésekkel lehet elérni s e részben lehetőleg kerülni kell mindazt, miről láttuk, hogy az orbáncz elődő gombájának a sertésekbe való jutását megkönnyíti, lehetővé teszi.

A sertés-orbáncz ellen való küzdelemben leghatásosabb intézkedés a védőoltás. Az eddig eszközölt oltásokból ugyanis kiderült, hogy:

1. sikeresen alkalmazható, mert a) a beoltott malaczkok az orbáncz tünetei közt megbetegszenek, de abból újra kigyógyulnak és b) a kigyógyult malaczkok nem kapják meg a természetes orbánczot, vagy ha megkapják is, nem hullanak el benne;

2. haszonnal alkalmazható, mert a) az oltás következtében 2—3%-nál több nem hull el, mi a természetes orbáncznál évenként mutatkozó 50—60 döglési %-kal szemben teljesen elenyésző és b) maga az oltási költség nem nagy, darabonként — az orvosi díjat nem számítva — körülbelül 12 krajczárra megy. — —i —s.

Ajánlható-e a lóhere magnak való termelésénél e célra az első kaszálást felhasználni?

Magtermelés céljából a lóhere ép úgy, mint a luczerna, első kaszálásának felhasználása honi gazdaságainkban már több ízben (tudtommal Zeliczen, Baromlakon, Csányon) megkísértetett. Tapasztalataim alapján csakis ritkán álló heréseken követendő ezen eljárás, a hol alig várhatunk második vágást. Szénáhozamra azonban ezen esetben nem is szabad számítanunk. Tagadhatatlan tény, hogy a herés első kaszálásának némi előnyei is vannak olykor magnyerés alkalmával is, mert így a here vagy luczernamag biztosan arankamentes lesz, a mennyiben az arankamag csak későn érik meg; másodszor miután a növény levágása a szokottnál korábban történik meg, több idő marad az utónövényekhez adandó munkálatokra és végre magtermelésre olyan ritka állásu herevetést is fel lehet használni, melynek bizonytalan második vágása arra nem volna alkalmas. 1883-ban egy bars megyei gazdaságban összehasonlító kísérletet tettem egy közepszerű minőségű luczernással. Egy négyéves luczernatáblának egyik felén az első, a másik felén a második vágást használtam magtermelésre. Eredménye ezen eljárásnak az volt, hogy az első kaszálás m. holdanként 52 kiló magot adott s habár a magluczerna elhordása után újra nőtt a luczerna, azt csak legelőül lehetne használatba venni. A tábla másik felén gyöngye takarmány-termést kaptam,

magból pedig 50 kilót m. holdankint. Ha tapasztalataimat röviden összefoglalom, ahhoz csak annyit fűzhetek, hogy buja here vagy luczernavetésektől kizárólag csak a második. gyöngé vetésekből pedig előnyösen az első kaszálás is fölhasználható magtermelés céljából, középszerű minőségű herénél az időjárástól fog függni, vajjon előnyösebb-e az első, vagy pedig a második vágás használása.

(Gazdasági Lapok.)

Rovara Frigyes.

Hogyan üzzük el a vakondot a kertí ágyakról?

Erre nézve egy praktikus kertész a következőket írja: Melegágyaimat minden évben rendszeresen összebolgatta a vakond. Mivel azonban a vakond télen és kora tavasszal nem ás vízszintes meneteket közvetlen a föld színe alatt, hanem rendszeren csak a mélységből egyenesen feltör, azért azt a kis gonosztevőt nem lehetett fogóvással kézrekeríteni. Más szerhez kellett tehát folyamodnom.

A petroleumba áztatott rongyokkal célzt nem értem, míg a karbolsav csak addig használt, a míg eső nem jött, sőt már erős öntözésnél is elveszté tulajdonságait. Végre a gyógytárban egynéhány krajczárért ugynevezett büdös szarvasszarv olajat (oleum animale foetidum) vettem, mely fekete olajszerű anyag s igen kellemetlen büzt áraszt.

Ebből az olajból egy pár cseppet rongyra csepegtetem és beletömtem a vakond meneteibe és a melegágyaim megszabadultak ezen ellenségtől. A mióta ezt az eljárást ismételttem, melegágyaim soha sem szenvednek kárt a vakond turásaitól. Ugyanez az olaj kitűnő szolgálatot tett a vízi poczok irtásánál is, mely ezen olaj kellemetlen szagától szintén elüzetett. —

(Gy. M.)

A csont felhasználása.

Csont minden gazdaságnál gyűlik össze s összeszedése sokkal több hasznot hajt, mint legtöbbször gondolnák. Ha a csontot kellően előkészítik, igen jó tápanyagul szolgál a növények számára. A konyhából kikerült csontok egészben maradvá nem sokat használnak, ha csak nagy mennyiségben nem használnak. Meg kell tehát őket törni, hogy a bennük levő sok phosphorsav s más anyagok felhasználhatók legyenek. Csontdarálót nem szerezhet be minden gazda. Legjobb és legegyszerűbb a csontokat fejszével szétverve, ki nem lugozott hamuba rakni; ha a hamu eléggé megnedvesítettik, „megeszi“ a csontot, úgy hogy az egészen puha lesz. Az ilyen csont, ha megszárad, morzsákra hullik szét, melyet a földön könnyen szét lehet hinteni. —

(Gy. M.)

Fanyar fehér bor.

A milyen szükséges a vörös borban a csersavtartalom, ép oly alkalmatlan az a fehér borban, mert ez akkor fanyar száraz ízt kap, mely a bor többi, még oly jó tulajdonságait is háttérbe szorítja. Az olyan fehér bor, mely a főerjedés után még határozottan fanyar ízű, nemsokára megtisztul és szép sárga színt kap, a mi minden tekintetben előnyösnek látszik. Későbbi korában azonban az ilyen bor

állandóan ilyen kellemetlen fanyar ízű marad és mindig sötétebb színt ölt, minek oka a csersav egyrészenek sötét testecskékké való átalakulásától származik. Hogy a fehér bor általában annyi csersavat magába vehet, annak oka csakis a must hibás kezelésében keresendő. Ha a szőlőt annyira sajtoljuk, hogy a szőlőmagvak is szétzuzatnak, akkor ezekből a must igen sok csersavat magába vesz.

Hogy fiatal fanyar fehér bort megjavítsunk, legjobb hozzá friss tojárfehérjét keverni. A bor csersavtartalma szerint egy hektoliterre egy egész négy tojás fehérjét veszünk. A tojásfehérjét laza habbá verjük és hideg helyre tesszük, míg szét nem folyik s azután vászondarabkán átszűrjük és a borral jól keverjük. Pár nap múlva a bor megzavarosodik és fanyar ízt elveszti. Ha ellenben a bor még ekkor is fanyar ízű volna, akkor még egyszer kell tojásfehérjével összekeverni, hogy az összes csersavát lekössük. De a mellett vigyáznunk kell, nehogy tulságos sok fehérjét adjuk a borhoz, mert az is károsná válhatik a borra. Ha a tojásfehérjét a borhoz hozzáadtuk, azt jól össze kell kevernünk. azután megpihenni hagyjuk és ha már megtisztult, leszűrjük. Az illetén módon fanyar íztől megtisztított bort a rendes pinczekezelésnek tesszük ki; abban fog különbözni a többi boroktól, hogy lehuzás után nem fog megzavarosodni, mert már nem tartalmaz olyan anyagokat, melyek a levegővel való érintkezésnél oldhatatlan állapotban lecsapodnának. —

(Gy. M.)

Üveggolyók kisebb boroshordók feltöltögetéséhez.

Kisebb és különösen finom fajborokkal megtöltött hordók feltöltögetése sokszor zavarba hozza a termelőt, mert nincsen mindig azon helyzetben, hogy hasonló vagy jobb borral a hiányt pótolhassa. Ezért egyes vidékeken, a hiányzó bor, a hordóba bocsátott kavicsok által lesz pótolva. Mint-hogy azonban e kövek között, melyek többnyire patakokban találhatunk, a tiszta kavics mellett, más olyan kövek is léteznek, melyek alig észrevehető vas- vagy kénrészecskéket tartalmaznak s a borral érintkezve, annak kellemetlen, a rothadt tojásra emlékeztető szagot kölcsönöznek, szélszerűbb a feltöltögetéshez inkább üveggolyókat használni, melyek olyan nagyok, hogy azok a hordó szájába könnyen be bocsáthatók. Ezekből azután annyi helyezhető a feltöltendő hordóba, mint a mennyi a hordó teljes feltöltéséhez szükséges. Az üveggolyók a hordóban bármilyen hosszú ideig el lehetnek, mert az üveg a bor által meg nem támadatik, ha pedig a hordó kiürítették, azok a hordó száján át ismét könnyű szerrel eltávolíthatók. Minthogy ezen üveggolyók minden használat után megtisztogathatók és el nem pusztíthatók, azoknak beszerzési ára alig jöhet tekintetbe ott, hol finom borok gyakrabban kisebb hordókba lesznek lefejtve s azok eredetiségének fentartására súly lesz fektetve.

(B. L.)

Tyuktenyésztés szabályai.

Ha azt akarjuk, hogy a tyukok sokat tojjanak, a tyukokat megfelelően is kell etetnünk, — pedig most a tyukokat többnyire magukra hagyják, hogy ott keressék táplálékukat, a hol akarják. Egyetlen házi állatunknál sem befolyásolhatjuk annyira a jövedelmezőséget, mint a tyukoknál; a petefészkek ugyanis már az első évben meghatározott számu tojáscsírával fejlődik ki, s így feladatunk csak az, hogy a petefészkek az első évben minél tökéletesebben fejlődjenek ki, s hogy a tojásokat minél hamarabb megkapjuk tőlük, mi csak dús táplálás által érhető el.

E tekintetben a következőket vegyük figyelembe:

1. A tyúk úgy növényi, mint állati anyagokat igényel táplálékul. A magvakat a rozson kívül kivétel nélkül etethetjük; legjobban szeretik azonban a búzát, árpát, zabot, tengerit, pohánkát, továbbá burgonyát, kenyeret, korpát és mindenféle zöld növényt. Az állati anyagok különösen elősegítik a tojásképzést, miért is ha elegendő húshulladékkal nem rendelkezünk, húslisztet vásároljunk a tyúkoknak vagy férgeskről gondoskodjunk. Húslisztből 10 tyúkra egy fél marékot adhatunk, férgeseket pedig a következő módon tenyészthetünk:

Laza, némi agyagot tartalmazó, nedves talajba fél méter mélységű gödröket ásunk és minden négyzetméterre 5 kg. zabszalmát állítunk bele, melynek közeit és tetejét a kiásott földdel megtöltjük s a gödröt állandó locsolással nedvesen tartjuk; hogy a gödör nyáron ki ne száradjon, deszkadarabokkal, rőzsével stb. fedjük be, télen pedig, hogy ki ne hűljön, szalmával és trágyával mintegy 10 cm. vastagon befedjük. Mintegy 30 nap múlva a gödör tartalmát széthányjuk és a tyukokat reája eresztjük, melyek a gilisztákat nagy kedvvel fogják kikaparászni. Legjobbak a 2 m² területű gödrök, és ha 30 ily gödröt ásunk egymásmellé, mindennap egy ujat bonthatunk fel, mely némi friss szalmával s a kihányt földdel újra betöltendő, s alig fogunk többé panaszkodhatni, hogy tyukjaink rosszul tojnak.

A kukaczgödrök szecskával, lótrágyával, vérrel, belekkel stb. töltendők meg; ebben a húslégy pöndrói szaporodnak el, mi szintén igen jó a tyúkoknak, de kellemetlen és egészségtelen büzük miatt a lakóházaktól csak jó távol készíthetők.

2. A tyukokat kétszer etessük: este és reggel. A reggeli lágy takarmányból álljon és télen langyos meleg legyen, azonkívül télen minél több zöldség-hulladékot etessünk: kalarábélevelet, répát stb. a hiányzó fünek pótlására. Ősszel és tavasszal zabot és férgeseket adjunk, melyek a tojást elősegítik. Lágy takarmányul főtt burgonyát, kerekrepatát, sárgarépat korpával keverve adjunk. A tyukokat jól tartjuk, de ne hizlaljuk, mert a kövér tyukok rosszul tojnak.

3. Oda törekedjünk, hogy tyukjaink télen tojjanak, mikor a tojás különösen drága.

4. A tyukok sokat tojnak, ha zabot, pohánkát kapnak, és ha néha kendermagot, kölest, kakukfüvet, fodormentát, zsályát és borsot szórunk eléjük.

5. A tyukokat 4 éves korukon túl ne tartsuk, mert ekkorra már többnyire kitojták magukat; jó tojó anyától származó kakast szerezzünk s a rosszul tojó tyukokon adjunk tul. 12 tyúkra egy kakast tartsunk.

6. A tyukól meleg és száraz legyen és ne az istállóban, de a mellett legyen; fa minél kevesebb legyen a tyukólban, mert ezek a tyúk férgeseknek (tetvek stb.) fészkei, melyek a tyukokat fölöttébb kinozzák. A tyukól talaja kőből, cementből vagy asphaltból lehet, mit homokkal vagy hamuval hintünk be. A falakat legalább évenként egyszer meszeltessük s a talajt hetenkint tisztítsuk.

Legjobb a tyukólat úgy csináltatni, hogy annak egy ablaka a tehénistállóból télen át meleget kapjon. A tyukólatat fűteni nem igen jó, mert a levegőt kiszáritja; ha a tyukól télen át elég meleg és a tyukok jól tartatnak, a tyukok télen át is tojni fognak és jövedelmünk ezáltal nem kis mértékben szaporodni fog. —

(Mezőgazd. Szemle.)

A tojásfehérjét vagy a gelatint ajánlatosabb vörös borok derítésére használni?

Tojásfehérje többnyire finomabb minőségű és csersavszegény vörös-borok derítéséhez és a palaczkba fejtésre szánt borok utolsó derítésére lesz használva, mert az evvel derített bor tükörtisztaságot nyer.

Megbarnult vagy sötétszínű fehér borok szintelenítésére a tojásfehérjével való derítés szintén alkalmas.

Fanyar és durvaizű fehér, valamint csersavgazdag túlságosan fanyar vörös boroknak kellemesebb ízűvé tétele céljából a gelatinnal való derítés ajánlatos. —

(B. L.)

Pályázat erdősitési jutalmakra.

A földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium az országos erdei alaptól a magasabb hegységek fensíkjainak, tetőinek és gerinczeinek vagy meredek oldalainak s illetőleg a közgazdasági érdekből erdőszetileg mívelendő oly területeknek beerdősítésére, melyeken hegyomlások, hó- vagy köögörgetegek megakadályozása, szélvész és vizek rombolásának, valamint a futóhomok továbbterjedésének meggátlása végett az 1879. évi XXXI. törvénycikk 165. §-ában megjelölt erdősités közgazdasági szempontból szükséges, s a melyeken létrejövő erdők véd-erdőkül fognak szolgálni — a folyó 1889. évre 3 nagy jutalmat és 3 elismerő jutalmat tűz hi.

Az 1-ső nagy jutalom	1.000 frank aranyban
A 2-ik " " " "	800 " "
A 3-ik " " " "	500 " "
Az 1-ső elismerő jutalom	400 " "
A 2-ik " " " "	200 " "
A 3-ik " " " "	100 " "

Ezen jutalmakra versenyezhetnek mindazon erdősitések, a melyek a folyó 1889. évben nem állami költségen foganatosítottak; még pedig a nagy jutalmakra, ha egy tagban legalább 25 (huszonöt) kat. holdra, az elismerő ju-

talmakra pedig, ha egy tagban legalább 10 (tiz) kat holdra terjednek. Ehhez képest versenyző lehet minden erdőbirtokos vagy birtokos testület és illetőleg polgári, egyházi vagy urbéres község.

A jutalmak az 1894. évben szolgáltatnak ki s azok kétharmad része az erdősités költségeit viselő erdőtulajdonost, egyharmad része pedig az erdősitést teljesítő erdőtisztet illeti.

Budapest, 1889. évi április hó 16-án.

A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium.

(A részleteket lásd „Közgazdasági Értesítő“ 1889—17. sz.)

Pályázati hirdetmény.

A kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága a tanintézet konviktusában az 188⁹/₁₀-ik tanévben betöltendő hét állami alapítványi ösztöndíjas (ingyenes) helyre ezennel pályázatot hirdet.

Ezen helyek a tanintézetbe belépendő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva.

Ezen helyek elnyeréseért való folyamodványok következőleg szerelendők fel:

Az állami alapítványi ösztöndíjas helyeket illetőleg:

Ezen helyeket az alapítvány értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben s a volt „kapesolt részekben“ azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok- és Zarándmegyékben és Kővárvidéken) született, iskolai tanulmányaikat sikerrel végzett, vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndíj áll: teljes élelmi ellátásból, az intézetben lakás, fűtés és világításból, a folyamodó által hozandó ág- és törülközőneműek mosatásából, esetleg ingyenes gyógykezelésből.

Az ezen helyekért való bélyegmentes folyamodványokhoz melléklendő:

1. Iskolai bizonyítvány legalább 6 gymnasiumi vagy realiskolai osztályról, vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyítványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek.

2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására.

3. Szegénységi bizonyítvány.

4. Orvosi bizonyítvány az egészséges, ép testalkat és a himlő elleni védoltás igazolására.

5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat, hogy a folyamodó részére a szükséges kerti kéziszközök (4 frt érték) beszereztetnek s 5 frt biztosíték, 10 frt félévi tandíj és 2 frt olvasótermi díj érette letétetik.

A fizetéses helyeket illetőleg:

A fizetéses helyekben már az erdélyi részekben kívül született tanulók is részesülhetnek; e helyek ugyanolyan élvezményekkel járnak, mint az állami alapítványi ösztöndíjas helyek, csak hogy az ezen helyekre fölvettek az ellátás fejében havi 20 frtot fizetni tartoznak.

Az ezen helyekért való bélyegkötelesfolyamodványokhoz melléklendő:

1. Iskolai bizonyítvány (mint fennebb).

2. Orvosi bizonyítvány " "

3. Szülői vagy gyámi nyilatkozat, hogy a folyamodó részére a szükséges kerti kézi eszközök beszereztetnek, az 5 frt biztosíték, a 20 frt havi élelmezési díj és a félévi 10 frt tandíj és 2 frt olvasótermi díj érette pontosan fizettetni fog.

A folyamodványok f év július hó 15 éig a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához Kolozs-Monostoron, posta ugyanott, benyújtandók.

A tanintézetre künnlakó hallgatók is fölvetetnek s számukra a beiratkozási határidő f. év október 1—10-ig tart.

Az intézeti „Szabályzatokat“ kívánatra megküldi az igazgatóság.

Kolozs-Monostor, 1889. év május hó 25-én.

Vörös Sándor,

igazgató.

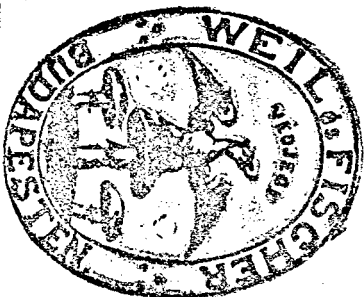
„Erdélyi Gazda“ hirdetési díjszabálya.

K i v á n t t é r		1	1—3	1—6	1—12	1—18	1—24
széri hirdetésnél bélyeggel együtt		7:00	20:00	38:00	64:00	78:00	84:00
16/16 oldal teljes ára		4:00	10:00	20:00	34:00	42:00	46:00
8/16 oldal teljes ára		2:00	5:00	11:00	19:00	24:00	27:00
4/16 oldal teljes ára		1:50	4:00	7:00	12:00	15:00	18:00
2/16 oldal teljes ára		1:00	3:00	5:00	8:00	11:00	13:00
1/16 oldal teljes ára		M e l l é k l e t e k					
		1—25	25—50	50—75	75—100		
	Posta díjak	g r a m m i g					
		50 kr.	1 frt	1 frt 50 kr.	2 frt		
		százanként. A csonka száz egésznek vétetik.					
	Postadíjan kívül fizetendő	s z á z d a r a b o n k é n t 5 0 k r .					

Egyleti tagok 25% árelengedésben részesülnek. Nagyobb és többszöri hirdetések megegyezés szerint.

H I R D E T É S E K.

Ügynökök megfelelő %-ban részesülnek.

VII. és XII. csoport.
Uj iparág meghonosítása, hulladékok és melléktermé-nyek észszerű értékesítése, nagyban termelés és verseny-képességért.

FISCHER és MULLBERG
ezelőtt **WELL és FISCHER**
vegyészei kátrány-termékek, karbolsav karbolsavas méz, karbol-oleum, kőföldi- és faecement-telezés
GYÁRA.
Budapest, KILIS SOROKSÁRI-ÚT 9607

CARBOL-OLEUM

Legolcsóbb díobarna színű fatelítő sze szindelyteltekre, kőtűsre és gazdasági es közökre, melynek használata folytán elpuszthatatlan tartósságot nyer a fa, a mázoló akarki végezheti.

A carbol-oleum ára:

hordókban 100—200 kgrmíg... 17 kr
100 kgr. kisebb edényekben... 19 „
5—10 kgr. próbaküldemények... 22 „
bádo szelencében... 22 „
Ajánlja egyszerű mind vörös, szíj és pala barna kátrány-estéket zsindelyteltek mészolásra

Gyártmányaitól árjegyzéket és használati utasítástól ingyen és bérmentve küldenek.

GERGELY FERENCZ KOLOZSVÁRTT

gazdasági gyógyanyagok és gazdasági kellékek legnagyobb raktára.

A n. érd. gazdaközönségnek bátor vagyok a gazdasági igény beáltával dúsan berendezett gazdasági gyógyanyagok, gépolajok, belga kocsi kenőcs, festékarúk és Cement raktáramat ajánlani és kérem feltűnő előnyös áram szives figyelembe vételével engem becses rendelményökkel szerencsételni.

Előny-árjegyzék a gazdaközönség részére:

Antimonium porban	100 kiló	18 frt	— kr.
Carbolsav vegytiszta fehér jegezes	1 „	20 „	50 „
nyers	100 „	15 „	— „
Carbolsavas méz piros	100 „	18 „	— „
Chlormész 100 fokos	100 „	11 „	— „
Salicylsav fehér jegezes	1 „	11 „	— „
Salicylnatron porban	1 „	2 „	20 „
Higanykenőcs	100 „	8 „	— „
Keserű só hordószámra	100 „	36 „	— „
Kékkő	100 „	34 „	— „
Terpentin olaj lengyel	100 „	48 „	— „
Gépkenő faolaj trieszi, hordószámra	100 „	30 „	— „
Gépolaj amerikai	100 „	42 „	— „
Repczeolaj tisztított	100 „	17 „	50 „
Petroleum belföldi	100 „	22 „	50 „
amerikai Fiuméből	100 „	8 „	— „
Kocsikenőcs belg. sárga ládaszámra	100 „	6 „	— „
Kátrány hordószámra	100 „	2 „	80 „
Vizhatlan Cementmész hordókban	100 „	4 „	50 „
Perlmoosi Portland Cement	100 „		

Olajfestékek, lakkok, firneiss és egyéb anyagok legolcsóbban. Vidéki megrendelések megérkezésük napján eszközöltetnek.

Kérve a nagyérdemű gazdaközönség becses rendelményét, vagyok alázatos tisztelettel

GERGELY FERENCZ,
Kolozsvár, főtér 20.

(2—3.)

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Gabona mérték	Tiszta búza	Elegy búza	Rozs	Árpa	Zab	Török-búza	100 kiló		1 köbméter tüzifa	1 kiló marhahús
helye	napja								széna	szalma		
k r a j c z á r o k b a n												
Budapest	junius 14	métermázsa	730	—	590	590	550	463	—	—	—	—
Brassó	junius 7	hektoliter	500	300	310	320	230	400	200	125	260	36
Deés	junius 11	„	670	620	540	—	240	640	390	220	280	32
Fogaras	junius 7	„	500	440	330	—	275	400	200	130	200	32
Gyula-Fehérvár	junius 8	„	525	475	375	—	250	410	220	120	240	37
Kézdi-Vásárhely	junius 6	„	500	—	300	300	225	400	350	90	210	32
Kolozsvár	junius 13	métermázsa	650	—	520	—	510	500	300	140	300	34
Maros-Vásárhely	junius 13	„	668	546	504	—	440	501	220	120	240	36
Nagy Szeben	junius 14	hektoliter	500	380	380	—	270	420	210	130	300	36
Nagy-Várad	junius 11	„	460	432	386	—	213	350	370	170	350	48
Sepsi-Szt.-György	junius 11	„	520	480	320	300	210	400	300	100	150	32
Szász-Régen	junius 13	„	530	460	380	375	210	430	240	180	260	32
Torda	junius 1	„	525	400	400	350	240	375	300	30	225	32